

«Вучыцеся думаць і не бойцеся памыляцца!..»

Ен мог бы займаць пасады кіраўніка і паднімацца па кар'ернай лесвіцы, але аддаў перавагу творчай і навуковай працы і больш частым стасункам са студэнцкай аўдыторыяй. Да яго кніг, прысвечаных вывучэнню народных абрадаў і традыцый, неадназначна ставяцца калегі. Але яшчэ ні адно з выданняў не залягалася на кніжных паліцах...

Яго прозвішча адным з першых называюць чытачы нашай газеты, калі размова заходзіць пра самых цікавых, неардынарных аўтараў. А з некаторага часу пераважная большасць лістоў і пісьмовых пытанняў, якія назапашваюцца на маім рэдакцыйным стале, адрасавана таксама яму...

15 чэрвеня Івану Іванавічу (Янку) КРУКУ, кандыдату філалагічных навук, дацэнту кафедры этналогіі і фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, пастаяннаму аўтару і вядучаму шматлікіх рубрык нашай газеты, споўнілася 55 гадоў. Цудоўная дата і выдатная нагода для «непафаснага інтэрв'ю» — так мы вызначылі жанр нашай гутаркі.

— У вас, Іван Іванавіч, якое ў сувязі з «датай» адчуванне — на кірмаш едзеце ці з кірмашу?

— Калі я вучыўся ў 10-м класе, у нашай школе наладзілі вечар сустрэчы з выпускнікамі. І прыехалі былыя выпускнікі, якія скончылі школу 30 гадоў таму. Памятаю, даведаўшыся пра гэта, спытаў: няўжо на нашай зямлі яшчэ жывуць такія дыназаўры?... (Смяецца. — Н. К.)

— І вось...

— І вось мне самому «крыху за 50». Не паспеў і вокам міргнуць! Памятаеце — напярэдадні 2009-га я казаў, што «дзявятка» многае пераверне ў нашым жыцці. Тае яно і здарылася, прынамсі, у мяне...

24 лютага згарэла палова бацькоўскай хаты, і давлялося адбудоваць яе па-новаму. Паралельна будуюцца і гарадская кватэра. Акрамя таго, адбыліся перастаноўкі на працы, у выніку чаго ў мяне з'явілася больш часу для напісання артыкулаў і кніг... Як гэта можна ацаніць — як «вяртанне з кірмашу» ці, наадварот, як пачатак нейкага новага адліку — вырашайце самі.

Але ў мяне яшчэ, дзякуй Богу, хапае і фізічнай сілы, і разумовай, і самае галоўнае, я яшчэ не страціў здольнасці здзіўляцца. Хоць здзівіць мяне чымсьці, асабліва ў дачыненні да народнай культуры, да вясковага побыту, цяжка. Але... Вось аднаўлялі разам з сынам і яго сябрамі бацькоўскую хату, і я зноў і зноў рабіў для сябе адкрыцці — які ж разумны быў вясковы люд, з якім веданнем будаваў сваё жылло, як мудра звязваў і замацоўваў усе гэтыя «вянкі», бэлькі...

Мне заўсёды было цікава, што стаіць за кожным складальнікам вясковага жыцця, за тым ці іншым абрадам. Чаму менавіта ў гэты дзень трэба некуды ісці і нешта рабіць? Што за сакрэты за гэтым схаваныя?... Крок за крокам я набліжаўся да адказаў на свае пытанні і вельмі многае для сябе адкрыў. І адкрываю... Так што пра «вяртанне з кірмашу» гаварыць яшчэ рана. Я пакуль знаходжусь на гэтым «кірмашы» — пахадзіў ужо, агледзеўся, прыцаніўся... І пачаў выбіраць. Са смакам, з веданнем справы, з разуменнем...

— Кім бы вы сталі, калі б надарылася магчымасць пачаць усё нанова?

— Магчыма, гэта было б звязана з будаўніцтвам, дызайнам, рэалізацыяй нейкіх новых ідэй у гэтым кірунку... Мне падабаецца сам працэс прыдуманьня, стварэння, узнікнення ідэй. Да таго ж, я не скаваны: нешта прыдумаў — і адразу магу падарыць іншаму... (Смяецца. — Н. К.) І не шкада, таму што мне самому «азарэнняў» заўсёды хапае. А вось руцінную працу не люблю. Дзякуй Богу, што побач са мной па жыцці ідуць людзі, у якіх хапае і сілы, і цяплення некаторыя мае ідэй ўвасабляць у жыццё, дапрацоўваць і сістэматызаваць.

— А як вы адчуваеце сябе ў асяродку маладых людзей?

— Я абсалютна ніяк не адчуваю сябе, калі знаходжусь па-за гэтым асяродкам. Не магу жыць без стасункаў са сваімі студэнтамі, без падсілкоўвання маладой энергіяй. Гэта дапамагае падтрымліваць і фізічную форму, і духоўную, і інтэлектуальную — таму што мозг увесь час знаходзіцца ў чаканні неардынарнага пытання... Калі нехта са знаёмых цікавіцца, як мне ўдаецца «так нядрэнна выглядаць», адказваю, што для гэтага дастаткова быць перад сабой вочы сваіх вучняў.

— Вы строгі выкладчык?

— Кожны раз напачатку семестра, калі адбываецца знаёмства з групай, я вызначаю параметры нашай «гульні», акрэсліваю правілы. Гэтых правілаў прытрымліваюся сам і патрабую таго ж ад іншых. Калі ж нехта «выпадае» з абоймы, то паўстаюць праблемы... Мой дэвіз у працы са студэнтамі — вучыцеся думаць і не бойцеся памыляцца.

— Ці ёсць будучыня ў навуцы, якой вы займаецеся?

— Усё, што мае дачыненне да традыцыйнай побытавай культуры беларусаў, ніколі нікуды не падзенецца, не згіне. Натуральна, кола яе носьбітаў звужаецца. Але ж заўсёды знойдзецца хоць адзін, хоць два ці тры чалавекі, якія будучы нясці гэтыя веды далей... Яшчэ з канца XIX стагоддзя пра фалькларыстыку, пра народную культуру гаварылі, што яна гіне, што праз 20—30 гадоў сыдзе ў нябыт... А яна жыве. Магчыма, сёння гэтыя працэсы — знікнення носьбітаў — паскорыліся. Але разам з тым у Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў кожны год з'яўляюцца студэнты, якія пачынаюць апантана займацца вывучэннем беларускага фальклору.

Мяне часам папракаюць калегі ў тым, што я перастаў быць фалькларыстам. Але гэта заканамерная з'ява. Бо фальклор — толькі адзін складальнік народнай культуры, які

мае непасрэднае дачыненне да слова. Казкі, прыказкі, легенды, паданні, песні... Але песня не можа існаваць сама па сабе — яна жыве ў кантэксце абраду, у кантэксце пэўных атрыбутаў... Я глыбока перакананы: на сёння народныя традыцыі падрабязна і шыкоўна апісаныя, але... не вывучаныя знутры. Пакуль што культура існуе дзеля нас, а неабходна, каб мы самі існавалі ў гэтай культуры.

— Ці ёсць на Беларусі месцы, дзе вы яшчэ не былі?

— За трыццаць гадоў пастаянных паездак пабываў ва ўсіх раёнах. Але гэтага недастаткова. Мая мэта, маёра — пабываць у кожнай беларускай вёсцы, паразмаўляць там са сталымі людзьмі... Вось толькі што прыехаў з Кіраўскага раёна, дзе браў удзел у хрэсным ходзе да крыніцы. Я ўжо з дзясятка разоў там быў і заўсёды знаходжу тое, чаму можна здзіўляцца — слову, падзеі, чалавеку, штрыху, нюансу, якіх раней не заўважаў... Сталыя жанчыны ідуць да крыніцы — чатыры кіламетры туды, чатыры — назад. Што іх гоніць — у непагадзь, па бездарожжы? Які дух? Якая філасофія? Можа, некалі мы разгадаем усе гэтыя таямніцы.

— Якое са сваіх дасягненняў вы лічыце самым значным?

— «Мая галоўная роля яшчэ не сыграная». Так звычайна адказваюць артысты. Скажы, што ты чагосьці ўжо дасягнуў — і тым самым перакрэсліў усе дасягненні на будучыню. Таму... Кожны этап майго жыцця — праца ў Беларускай акадэміі навук, у Беларускай акадэміі мастацтваў, у акадэміі паслядыпломнай адукацыі, ва ўніверсітэце культуры — дарыў мне пэўныя перамогі і дасягненні... Я працаваў і з аўдыторыяй студэнтаў, і з аўдыторыяй выкладчыкаў, і той узаемаабмен, тое ўзаемаабгадчэнне ідэямі, якое адбывалася і адбываецца, прыносіць мне ні з чым не параўнальную радасць... Пэўнымі падзеямі станавіліся выходы кніг — кожная з іх дарыла ўсплёск эмоцый. Мне прыемна, што «Залатыя правілы народнай культуры» перажылі ўжо 5 перавыданняў. Людзі чытаюць — і гэта свята для маеі душы... Толькі толькі выйшла першая кніга «Летніх святаў», на падыходзе — другая.

Дарэчы, нізкі паклон і велізарная падзяка газеце «Звязда» — за тое, што дала магчымасць працаваць з вялікай чытацкай аўдыторыяй. Менавіта ў «Звяздзе» выйшаў цыкл маіх публікацый з пытаннямі і адказамі пад рубрыкай «Забывае? Новае? Вечнае!». На падставе такога завочнага дыялогу з чытачамі абавязкова павінна з'явіцца кніга «Беларуская традыцыйная культура ў пытаннях і адказах».

— У такім выпадку, чым збіраецеся парадаваць нашых чытачоў у найбліжэйшы час?

— Гэта пакуль што сакрэт, але так і быць, скажу... Хачу часова адысці ад сур'ёзных рэчаў і рэалізаваць адну нечаканую ідэю — паразважыць на тэму эратызму ў беларускай культуры. Наяўнасць у нас элементаў эратызму заўсёды мела мэтай стымуляванне нараджэння дзіцяці. Гэта вельмі цікавы, вельмі складаны і вельмі далікатны аспект, да таго ж, мала вывучаны. У нас жа сёння многія чамусьці ўпэўнены, што ў купальскую ноч хлопцы і дзяўчаты распраналіся, скакалі праз вогнішча, а потым беглі ў жыта, ці яшчэ кудынебудзь, і там цешыліся да ранняй... Не было такога, і не магло быць!.. Затое, скажам, каб атрымаць добры ўраджай агуркоў, дарослыя жанчыны мужчына перад тым, як засяе граду, павінен быў поўнасцю распрадуцца. А пасля пасаадкі праз тую самую граду павінен быў пацалавацца з жонкай... Але не буду больш нічога раскажываць — у хуткім часе чытачы самі пра ўсё даведаюцца.

— Хто ці што натхняе вас у творчасці і ў жыцці?

— Усе, хто побач са мной — калі гаварыць пра блізкі асяродак... У працы ж самы вялікі стымул — тое, што я бачу ў вачах сваіх студэнтаў.

— Вы — шчаслівы чалавек?

— Не трэба блытаць шчасце і фартуну. Шчасце — тое, што заўсёды ў тваіх руках. Я сапраўды шчаслівы чалавек, прычым, практычна па ўсіх «кірунках». Ні адзін год свайго свядомага жыцця не праціў дарэчы. У найбольш шчаслівай перспецытыве хацелася б звяршыць працу над доктарскай дысертацыяй — гэта таксама будзе нейкая лагічная кропка ў тым, чым займаўся з задавальненнем.

Ну а калі Усявышні падарыць мне яшчэ гадкоў дваццаць, буду лічыць, што ўсё, аб чым некалі марыў, спраўдзілася.

Наталля КАРПЕНКА.

Рэдакцыя газеты «Звязда» далаваецца да ўсіх віншаванняў, якія атрымаў і яшчэ атрымае гэтымі днямі юбіляр, і зычыць яму моцнага здароўя, творчых поспехаў і асабістага шчасця!

Фота Марыі ЖЫЛІНСКАЙ.